

Ծ Ի Ա Ծ Ա Ն

ՔԱՂԱՔԱԿԱՆՔ, ՆՈՐԱԼՈՒՐՔ ԵՒ ԶՈՒՍՐՃԱԼԻՔ

ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ ԱՐՏԱՔԻՆ ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԱՆՅԻՑ

Աւստրիոյ տէրութիւնը անցեալ 1860 տարւոյն մէջ զանազան ազատութիւններ խոստացաւ՝ ոչ միայն Մաճառստանի, այլ եւ ուրիշ իրեն հպատակ ազգերուն. եւ սակայն 1861 տարւոյս սկիզբէն կարելի չէ գուշակել որ այն կայսերութեան մէջի տոգոհութիւնները, խռովութիւնները պիտի դադրին թէ ոչ. ընդ հակառակն՝ աւելի հաւանական է որ գաղթան ապստեղադ՝ ալ ունենայ Վենետիկոյ համար, որով եւ աւելի դժուարանայ Աւստրիոյ վիճակը։ Կայսրը իրեն գլխաւոր խորհրդական ու ոստիկան ընտրեց Պ. Շմէրլինկ անունի ազատամիտ գիւնազէտը, որ ուրիշ ո՞ր եւ իցէ ժամանակ կարող էր մեծամեծ օգուտներ ընել, բայց այժմ շատ կտարակուսի որ կարենայ Աւստրիոյ վտանգաւոր վիճակին մէջ օգնութիւն մը հասցընել անոր։

Պ. Շմէրլինկ իշխանութիւնը ձեռք առնելուն պէս շրջաբերական յայտարարութիւն մը հանեց կուսակալներուն ու գաւառապետներուն, յորում կխոստանայ ազատութիւն գաւանութեանց, պաշտպանութիւն ուսմանց, ազատ յառաջադիմութիւն ազգութեանց, ազատ հրատարակումն լրագրաց, եւ այլն։ Բայց կըսեն թէ այս շրջաբերականին ելլելն ալ ուշ է. մանաւանդ որ կայսերական խորհրդարանին մէջ արտաքին գործոց ոստիկանը դարձեալ Ռէհպէրկ կոմսն է, որ պաշտպան ու ջատագով ճանչցուած է հին կառավարութեան ու Մեթիթէոնիքեան քաղաքականութեան։ Ուստի եւ տէրութեան ամէն գործերն ալ անորոշ ու անհաստատ վիճակի մը մէջ են։

Մաճառները այժմ ամենեւին գոհ չեն այն ազատութիւններովն որ անցեալ տարի կ'ազանջէին. տէրութիւնը ինչազատութիւն ալ տայ՝ նոքա աւելին կուզեն։ Կալիցիոյ, այսինքն Լեհաստանի բնակիչները 200 հոգի զրկեցին Վեննա, որոց գլխաւորներն են պարոն Սմոլքա, Սափեհա իշխանը եւ ձէտու ժիցքի, որպէս զի իրենց երկրին համար ամէն կարելի ազատութիւն պահանջեն, եւ

Կալիցիոյ ու Քրաքովի բոլորակն միաւորիլը խնդրեն։ Պարոն Շմէրլինկ սիրով ու պատուով ընդունեցաւ այն պատգամաւորներն ու խօսք տուաւ որ երկու ամուսն մէջ նոցա խընդիրքները կատարէ։

Տաճկաստանի մէջ երկու մեծ խնդիր կայ՝ ամենուն ուշադրութիւնը այն կողմը դարձընող. մէկը Ասորոց երկրին անհանգիստ վիճակն է, որ կերելի թէ չթողուր ու շուտով ալ պիտի չթողու Գողղիացոց զօրքերուն ձգել ելլել անկից։ Միւսն ալ Բուսնի թրիստոնեայ ժողովրդոց անհանգստութիւնը, որ օրէ օր աւելնալով վրայ է, թէպէտ եւ Գըպրդոլը Մէհէմմէտ փաշային տէրութեան բերած տեղեկութենէն այնպէս երեւցաւ որ այն ժողովուրդները հանգիստ ու գոհ են իրենց վիճակէն։ Այս իրաւ է որ Բուլղարները թերեւս աւելի նեղութիւն կ'ապշին հոն Պօլսոյ Յուսաց եկեղեցական իշխանութենէն՝ քան թէ Տաճկաց կառավարութենէն. ուստի վաղուց ետեւէ էին որ իրենք ալ իրենց ազգէն եպիսկոպոսներ ունենան ու յունարէնին տեղը՝ հին սլաւեան լեզուով կատարեն իրենց ժամերգութիւնները. բայց Յոյնք այս բանիս դէմ կկենային, եւ Բուլղարաց 120 եպիսկոպոսներուն 114-ը ազգաւ հռոմ էին։ Իեղճ Բուլղարաց մէկ մասը տեսնելով որ ոչ Յունաց պատրիարքը միտք ունի իրենց իրաւունքը ճանչնալու, եւ ոչ տէրութիւնը իրենց խընդիրքը կատարելու, նոյն իսկ իրենց քանի մը ազգակիցներուն անխոհեմ խորհրդովն ու Պոռէին նման կրօնամոլ կաթոլիկներու յորդորանօքը պապին հպատակութիւնն ընդունեցան, իբր թէ անով իրենց ազգութիւնը ձեռք պիտի ձգեն. չեն գիտեր միամիտներն որ անձրեւէ փախչելով՝ կարկտի բռնուեցան, բայց շուտով կ'իմանան։ Գողղիոյ դեռպանը սիրով ընդունեցաւ այն նորադարձ Բուլղարները իր պաշտպանութեանը տակ. եւ զարմանք չէ. եթէ բողոքական դառնային՝ Անգլիոյ դեսպանը կընէր նոցա նոյն պաշտպան-

նութիւնը. բայց ոչ Գաղղիան եւ ոչ Անգղիան կարող են պահել տալ Բուլղարներուն այն ազգութիւնը՝ որոյ համար բաժանուեցան Յոյներէն:

Արեւելեան ազգերէն շատ հեռու է տակաւին այն ժամանակը՝ յորում պիտի հասկընան թէ կրօնն ուրիշ բան է, ազգութիւնը ուրիշ. եւ թէ կարելի է որ մի եւ նոյն ժողովրդեան մէջ այլ եւ այլ կրօններ մտնեն՝ առանց ազգութիւնը կորսնցընելու. ուստի կաթողիկ կամ բողոքական դարձած Բուլղարն

ալ պէտք է ինքզինքը հրաժարած ճանչնայ իւր ազգութենէն: Եւ որովհետեւ այժմու ժամանակիս՝ ազգութիւնը սիրելի զգացմունք մը դարձած է ամէն ժողովրդոց, զարմանք է որ նոյն իսկ կաթողիկ դարձած Բուլղարներն ալ սկսեալ են արգէն իրենց յունական դաւանանքին դառնալ նորէն, մտիկ չընելով բոլոր Պօլսոյ հռոմէական, դաղղիացի, իսլամացի եւ հայ-կաթողիկ եպիսկոպոսաց եւ քահանայից նախանձայոյղ յորդորանացն ու փառաբանացը:

ՄԱՆՐԱԼ ՈՒՐԲ.

ՍԵՃՈՒՌ ԲԺՇԿԸ.

Փարիզու լրագիրները սովորութիւն ունին նոր տարւոյն առաջին օրերը անցնալ տարւոյն մէջ մեռած նշանաւոր մարդիկը՝ իրենց աստիճանին, պաշտօնին ու արուեստին համեմատ խումբ խումբ բաժանելով, մէկտեղ հաւաքել ու հրատարակել: — Այն անուանց լրագրութեան մէջ՝ երբեմն կամ խմբազրին սխալմամբ եւ կամ գրաշարին ծուռ կարգաւոր, կը պատահի որ ողջ մարդիկ ալ մեռածներուն կարգը կ'ըլլուն ու իրենք իրենց մահարանութիւնը կ'արգան: Այսպիսի սրտաւ մը այս տարի եւս պատահեցաւ, որոյ հետեւանքը շատ ցաւալի լինելուն հոս դնեմք:

Անցեալ ամառ Ձինու պատերազմին մէջ Սեժուռ անունով գաղղիացի զինուորական մը մեռաւ, որոյ եղբորդին նորրժիշկ էր Փարիզու մէջ: Լրագրին խմբագիրը մեռեալ Սեժուռին անունը փոխանակ զինուորական դասուն մէջ դնելու՝ բժշկաց դասուն մէջ կ'ընէ: Արդ երիտասարդը՝ բժշկութեան ուսանող եղած ժամանակէն երեք տարիէ ի վեր նշանուած է եղբոր օրիորդի մը հետ՝ որոյ հայրը՝ հարսանեաց պայման դրել էր Սեժուռին բժշկականութեան վկայականը: Վերջապէս երիտասարդը կ'ստակուի իրրեւ բժիշկ. առեւտեաց վկայականը կ'ըլլէ իւր հարսնացուին հօրը, կառնու. նորա կատարեալ հաւանութիւնն ու հրաւերը՝ որ գալ, իւր աղջկանը հետ պսակուի. ու երբ կ'պատրաստուէր ճամբայ ելնելու, հարկ կ'լինի որ քաները կ'արգի դնելու համար քիչ մը ուշանայ. հագիւ կազատի՝ ծանր հիւանդութիւն մը կուգայ վրան, անկողին կ'իյնայ, ու չկրնար վեց շաբաթ եւ ոչ նամակ մը գրել իւր հարսնացուին. բուժելով միանգամայն նորա սիրտը վերադարձ իւր հիւանդութեան լրով: Ձեր գիտեր ոչ նա իւր հիւանդութեան լրոյն տեղ մահուանը լուրն առեր

է եղբոր լրագրաց ձեռքովը: Հարսնացուն լրագրին մէջ յանկարծ Սեժուռ բժշկին մահը կ'արգացածին պէս՝ սաստիկ ջերմ մը կուգայ վրան, անկողին կ'իյնայ ու երեք օրուան մէջ գերեզման կ'իջնայ: Երիտասարդը՝ եղածը չգիտնալով, երբ վոքը ինչ կ'առողջանայ կ'պատրաստուի որ ճամբայ ելնէ. րարեկամ մը կուգայ Թէ՛ նորա եւ Թէ՛ հարսնացուին մահուան գոյժը մէկէն կուտայ երիտասարդին: Սեժուռ կայծակէ զարնուածի պէս կ'իյնայ, ու երկու օր քանցած՝ հարսնացուին ետեւէն կ'մտնէ գերեզման:

Ռուսաստանի յետեւաց յիշ. — Ըստ վերջին աշխարհագրին Ռուսիոյ կայսերութեան բնակչաց Թիւն է գրեթէ 71,500,000, առանց համրելու Կովկասու զանազան ժողովուրդները որ գրեթէ 1,400,000 հոգի են, եւ Ամերիկայի բնկերութեան մէջ եղածները՝ 40 կամ 50,000 հոգի: Այս թուոյս մէջ ազնուականք 437,266 այր, ու 436,828 կին. նշանաւոր քաղաքացիք՝ 9,074 այր, 764 կին. վաճառականք 223,514 այր, 208,320 կին. եկեղեցականք 281,501 այր, 315,027 կին. տուրքէ ազատք 3,043,987 այր, 3,104,758 կին. ստրուկք 9,803,201 այր, 10,370,957 կին. ծառայք 721,736 այր, 739,703 կին: — Բոլոր Ռուսաստանի մէջ կրօնի կողմանէ Ռուսաց դաւանանքէն շեղող ազգաց Թիւր 9,344,000 է. սոցա մէջ ալ՝ 2,750,000-ը մանկէտական, 1,250,000-ը հրեայ, եւ 200,000-ը կուսակաշտ. մնացեալ քրիստոնեայ, այսինքն հռոմէական, բողոքական եւ հայադասան:

Ռուսաստանի կրակները. — 1860 տարւոյն վերջի Սեպտեմբեր, Հոկտեմբեր ու Նոյեմբեր ամսոց մէջ Ռուսաստան 3,000 հրդեհ կամ կրակ պատահեցաւ, որոց բերած վնասին գումարն է 2,200,000 ռուպլի արծ., որ է ասել 44 միլիոն ռուբլի:

ԹՂԹԱԿՅՈՒԹԻՒՆ.

Առ Պ. Մ. Պ. Ա. ԻՊօլիս. եւ Պ. Յ. Տ. Ա. Իթէոդոսիա. — Ձեր խնդրանայք իրաւունք կուտաւ Մասեաց Աղաւնին, եւ կ'ջանայ որ այսուհետեւ երբեմն երբեմն հրատարակէ դարձեալ նորա շէն ազգային երգեր՝ ձայնի ու դաշնակի (փխանոյի) վերայ, ըստ եւրոպական արուեստի: